

УДК 123.456:890

Сеперович Н.В.,

к.е.н., провідний науковий співробітник,
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ПІДТРИМКА БАГАТОУКЛАДНОСТІ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

В статті розглянуто перспективи багатоукладності в аграрному секторі. Запропоновано концептуальну структуру основних напрямів розвитку укладів в перспективі, пріоритетна роль дрібних сільськогосподарських підприємств в найбільш перспективних галузях.

Ключові слова: багатоукладність, аграрна реформа, державна аграрна політика, розвиток аграрного сектору.

ПОДДЕРЖКА МНОГОУКЛАДНОСТИ ДЛЯ ЭФФЕКТИВНОГО РАЗВИТИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА

Сеперович Н.В.

В статье рассмотрены перспективы многоукладности в аграрном секторе. Предлагается концептуальная структура основных направлений развития укладов в ближайшей перспективе, приоритетная роль мелких сельскохозяйственных предприятий в наиболее перспективных отраслях.

Ключевые слова: многоукладность, аграрная реформа, государственная аграрная политика, развитие аграрного сектора.

SUPPORT FOR MULTICULTURALISM FOR THE EFFECTIVE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR

Seperovych N.

In the article prospects of tenors development in agriculture are considered. The conceptual structure of the main directions of development modes in the long term, the priority role of small farms in the most promising areas.

Keywords: stratification, agrarian reform, the state agricultural policy, development of the agricultural sector.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших напрямів реформування аграрного сектору є формування правової, організаційно-економічної структури сільськогосподарського виробництва на базі різних організаційно-правових форм сільськогосподарських підприємств.

Метою аграрної реформи є створення умов для розвитку аграрного сектору на базі різних форм господарювання з метою забезпечення населення якісними продовольчими товарами та промисловості сировиною. Однак близько половини сільськогосподарської продукції виробляється в особистих селянських господарствах, що потребує державної підтримки їх розвитку, стимулювання процесів їх трансформації в сімейні та фермерські господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичному обґрунтуванню й практичному вирішенню проблеми поглиблення та підвищення ефективності аграрної реформи присвятили свої праці такі вітчизняні вчені, як В. Андрійчук [1], М. Зубець [1], В.Юрчишин [1], В.Геєць [2], О.Бородіна [2], О.Стасів [3] та багато інших. Однак недостатньо вивченими залишаються питання багатокладності розвитку аграрного сектору економіки. Тому, необхідність наукового дослідження таких важливих та актуальних питань зумовила вибір теми статті та її мету.

Мета. Розробка теоретичних основ та прикладних основ становлення й розвитку багатокладності в аграрному секторі економіки, визначення основних заходів та інструментів політики підтримки дрібних форм господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Місце та роль України залежить від її здатності ефективно реалізувати свої об'єктивні переваги природно-ресурсного потенціалу у сучасному глобалізованому світі, зокрема шляхом участі у вирішенні світової продовольчої, енергетичної та екологічної проблем на основі взаємовигідних партнерських відносин.

Аграрний сектор, маючи потужний ресурсний потенціал для нарощування обсягів виробництва, вже сьогодні по багатьох продуктових групах перевищує обсяги внутрішнього попиту, сприяє розвитку національної економіки та її інтеграції у світовий економічний простір.

Споживання харчових продуктів в розрахунку на одну особу за рік по окремих продуктах вже досягло раціональних норм, зокрема яєць 307 штук при нормі 300 штук, хліба та хлібопродуктів 110 кг, картоплі 140,2 кг при нормі 125 кг, цукру 38 кг, овочів 163,4 кг при нормі 160 кг. Водночас споживання молока і м'яса в розрахунку на одну особу є ще далеким від раціональних норм.

Позитивні тенденції, які намітились щодо обсягів виробництва в галузі рослинництва (зернових, олійних культур, овочів та фруктів) та тваринництва (молока, м'яса птиці), дозволяють забезпечити продовольчу безпеку країни відповідно до її індикаторів.

Близько половини валової продукції сільського господарства формується дрібними виробниками, що суттєво позначається на якості продукції. Так, у 2012 р. господарствами населення вироблялось 49,3% валової продукції сільського господарства. В розрізі окремих видів продукції господарства населення виробляли 77,7% від загального обсягу молока, 42,5% м'яса, 37,3% яєць, 96,7 % картоплі, 85,7% овочів, 81,6% плодів та ягід, 21,9% зерна, 15,0% соняшнику.

Тому стратегічним питанням розвитку аграрного сектору є досягнення якості та безпечності сільськогосподарської продукції та продовольства різними категоріями товаровиробників, допомога в просуванні їх продукції на організований ринок. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, яка прийнята розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 року №806-р. одним із ключових напрямів вбачає необхідність підтримки багатокладності для ефективного розвитку галузей аграрного сектору економіки з використанням переваг різних укладів (залежно від мотивації виробників). Акцент робиться на малі, сімейні ферми та їх кооперативи.

За статистичною інформацією крупні аграрні підприємства працевлаштовують щорічно 620 тис. осіб із 14,2 млн мешканців сільської

місцевості. В той же час, особисті селянські господарства (ОСГ) дають роботу 4,3 млн. особам. Причому до 25% особистих селянських господарств працюють не для власного забезпечення продовольством, а для реалізації його на ринку, тобто мають економічну мотивацію.

Крупні агропідприємства, створюючи більше половини валового продукту АПК, формують практично увесь експортний потенціал аграрного сектору. Дрібні підприємства виконують насамперед функцію забезпечення продовольчої безпеки – забезпечують потреби внутрішнього споживчого ринку.

На сучасному етапі проблемним для більшості дрібних товаровиробників є можливість малим формам господарювання ввійти в організований ринок. Продукція, яка ними виробляється, здебільшого реалізується через посередницькі структури.

Важливо підтримувати обидва шляхи розвитку – і крупний агробізнес, і дрібні сімейні ферми, які мають свої переваги і недоліки. З одного боку, підтримувати соціальну сферу і традиційний уклад життя на селі, а, з іншого боку, збільшення обсягів експорту вітчизняної сільськогосподарської продукції (обсяги експорту сільськогосподарської продукції та продовольства за період 2010-2012 роки збільшився на 78%).

Таким чином, з боку держави необхідно для окремих категорій виробників розробити низку заходів та інструментів із реалізації проблемних питань, які стосуються усіх категорій виробників сільськогосподарської продукції, але особливо господарств, що мають велику соціально-економічну роль для сільських громад. Такі господарства мають використовувати переважно власну працю, вести товарне виробництво, бути орієнтованими на збільшення загального доходу, тож більше мотивовані до виробництва працевісткої сільськогосподарської продукції (насамперед тваринницької).

В умовах виходу із економічної кризи важливо зберегти для всіх категорій товаровиробників діючі ефективні економічні інструменти

підтримки, зокрема фіксований податок, пільговий режим оподаткування через ПДВ, кредитування, страхування, аграрні розписки, форвардні закупівлі, інші. Одночасно передбачити для дрібних товаровиробників нові інструменти підтримки, які будуть сприяти їх об'єднанню та кооперації.

Заходи та інструменти щодо розвитку аграрного ринку мають бути прозорими та прогнозованими, насамперед щодо просування продукції на зовнішній ринок, формування довгострокової мотивації у виробників, створення сприятливого інвестиційного клімату в український аграрний сектор економіки. Особливої підтримки потребує розвиток племінного і насінного бізнесу і технічної модернізації галузей.

Визначені напрямки розвитку мають бути деталізовані в конкретних шляхах, способах і механізмах при підготовці Державної програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року на виконання прийнятої Стратегії.

При її підготовці також важливо враховувати пріоритети Спільної аграрної політики (САП) ЄС, які є важливі для України як цільові орієнтири для формування і реалізації виваженої сучасної аграрної політики, яка б забезпечувала збалансованість сільськогосподарського і сільського розвитку.

В опублікованому у 2010 р. для обговорення документі Європейської Комісії «Спільна аграрна політика Євросоюзу до 2020 р.: продукти харчування, природні ресурси і сільські території – грядущі завдання» визначено три цілі аграрної політики на цей період: життєздатне виробництво продовольства, стале використання природних ресурсів і пом'якшення наслідків зміни клімату, збалансований розвиток.

Висновки. Задекларовані Європейською Комісією ключові засади орієнтирів реформ після 2013 року спрямовуються в бік поступового зміщення акцентів із заходів, орієнтованих на підтримку ринку, на заходи, спрямовані на охорону навколишнього середовища і клімату, побудову екологічної, справедливої, ефективної спільної політики.

Починаючи з 2014 р. застосовуватиметься особливий режим підтримки малих форм господарювання і передбачається, що на його підтримку буде виділено до 10% річного бюджету прямих платежів країн ЄС. Крім того, передбачено збільшення фінансування заходів, які стимулюватимуть споживання, зокрема через програми безоплатного чи пільгового розподілу молока, фруктів і овочів у школах.

В умовах України такі інструменти підтримки також є важливими і можуть бути реалізованими за умови прискорення визначення їх пріоритетними для бюджетного фінансування.

1. Андрійчук В. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / В.Андрійчук, М.Зубець, В. Юрчишин. - К.: Аграрна наука, 2005. – 140 с.

2. В.Геєць, Бородіна О. Орієнтири для політики сільського розвитку України у контексті останніх реформ спільної аграрної політики ЄС: наук.-аналіт. зап./08.11.2013 р.№135-/889/ Інститут економіки та прогнозування НАНУ. - К., 2013. – 29 с.

3. Стасів О.Ф. Перспективи багатокладності в сільському господарстві, Журнал // Економіка та управління національним господарством. – 2010. – № 5.

4. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, розпорядження КМ України від 17 жовтня 2013 року №806-р.

5. Модель розвитку галузей економіки України : моногр./ За ред. С.О. Гуткевич. – К.: НТУУ «КПІ», 2011. – 472 с.

6. *Synergetic Bases of Investment in Economy Sectors: [monogr]/ under gen.ed. S.Gutkevych* – Kyiv, 2013. – 200 p.